

ÉRTESÍTŐ

a Budapesti Városvédő Egyesület lapja
2015. június-július-augusztus

XXXIII. évfolyam, 2. szám



Román János (1942-2015)

Kedves János! Búcsúznak!

Amikor 1995-ben többedmagaddal, soroksári lokálpatriótákkal megalapítottátok a Soroksári Grassalkovich Kört úgy gondoltátok, hogy ezen az ismét önállóvá vált településen szükség van, szükség kell, hogy legyen egy civil városvédő egyesületre. Ahogy írtad, „Soroksár örökségének, sok évtizede tartó és az utóbbi időben felgyorsult pusztulásának vállalhatatlan folyamatát meg kellene végre állítani. Meg kellene menteni környezetünknek azokat a természeti- és épített történelmi értékeit, amelyek összetéveszthetetlenül egyedivé, vonzóvá és szerethetővé tehetik kerületünket.”

Ennek a helytörténeti körnek a lelke, motorja voltál, János. Ez a munka nem ment zökkenőmentesen, indulatok nélkül. Mindig indulatosan védted Soroksár épített és természeti örökségét, figyelmeztetted a környezetet a szakszerűtlenségekre, hibákra – hiszen építészmérnöki tudásod, tapasztalatod, esztétikai érzéked erre szinte kötelezett.

A helytörténeti kutatásaitok megismertetéseként megindítottátok a „Soroksári Füzetek” kiadványsorozatot, melyben megjelent a soroksári kitelepítésekről, a HÉV történetéről, egy kitelepített asszony kálváriájáról szóló leírás, a visszaszökéséről szóló kötet.

Kutattad az I. Világháborúban harcolt soroksáriak életét, halálát, a világháború hatását a település lakóira – tervezted, mi reméljük, hogy az összegyűjtött anyag köteté áll össze – s ha későn is - megjelenik.

A Kör alapító tagjai közül sokan előtted elmentek, de egy kis közösség azért maradt, mely veled együtt kutatta Soroksár múltját, jelenét, dolgozott a jövőjéért, gyűjtötte és feldolgozta a helyi szokásokat, hagyományokat, szellemi és tárgyi örökségünket.

Most már nélküled kénytelen a munkát folytatni.

Sürgetted, hogy keressük meg azokat az idős soroksáriakat – svábokat – akiknek még vannak emlékeik a régi szokásokról, emberekről, viseletről, a régi mindennapokról. Keressük meg ezeket az embereket, rögzítsük a velük való beszélgetéseket, kérjük el tőlük régi fényképeiket másolásra, hogy ezek az emberek, emlékek, képek, mindennapok ne múljanak el nyomtalanul, hogy tovább éljenek, hogy gazdagodjunk, hogy identitásunkat megőrizzük. Fontos volt neked, és dolgoztál érte, rengeteg anyagot gyűjtöttél össze, sok fotót, melyet tematikusan, forrásmegjelöléssel, dossziékba rendeztél. A soroksári emberekkel beszélgetve rengeteg történetet ismertél meg. Ismerted a régi soroksári életben jelentős szerepet játszó családokat, az iparos dinasztiákat, a helyi ünnepeket, szokásokat, utcákat, épületeket.

Nem írtuk le, nem rögzítettük azt a tudást, ismerethalmazt, ami a fejedben volt, amit szóban megosztottál velünk.

Siettél. Elkéstünk. Búcsúznak!

Megdöbrentett a hír. Egyre gyakrabban kapunk hasonlóan szomorú értesítést vidékről és a fővárosból egyaránt, hiszen tagjaink többsége már elérte az idős kort, de János nem tartozott közéjük. Sokan nem tudtuk, hogy súlyos betegséggel küszködik. Végtelenül zárkózott volt, soha nem panaszkodott, s csak mások segítése, az értékek védelme, dokumentálása volt fontos számára. 1995-ben kért csupán segítséget, akkor is csak azért, hogy a soroksári helytörténeti csapatból egyesület legyen. Ismerve a bürokratikus eljárást azt javasoltam, hogy a teljes önállóság helyett, legyenek a BVE Soroksári csoportja. János és társai ezt elfogadták és még az év október 5-én Soroksári Grassalkovich Kör néven megalakultak. Így a főváros egy újabb (XXIII. kerületi) városvédő csoporttal gazdagodott.

Soha nem felejttem el, mikor a terézvárosi Eötvös utca 10-ben a sokak önzetlen munkája és adakozása révén létrehozott Podmaniczky terem ragasztott szőnyegét egy egyesületen kívüli ifjúsági csoport jókedvű tagjai széttáncolták, de János azonnal intézkedett. A HUNEXPO kiállítási anyagából fillérekért kaptunk alig használt padlószőnyeget. Mert János ott dolgozott nyugdíjazása előtt. Ha jól emlékszem: a tervezési csoport vezetőjeként.

Munkabírása, precizitása példátlan volt. Soroksárnak van mit köszönnie neki, hiszen több hiánypótló kiadványt szerkesztett a végre önálló kerület történetéről. Fotózott, dokumentált, kutatott, és ebbe a munkába többeket bevont. Értékvédő javaslataival folyamatosan bombázta a helyi önkormányzatot.

Szerénységét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy gyakran átjárt más kerületek városvédőihez, főként Budafok-Téténybe, ahol Bartos Misitől, a régi városvédőtől vett át jól működő programokat, megoldásokat.

Balla Anikótól, a csoport tagjától tudom, hogy könyvet írt az I. világháborúba behívott soroksári katonákról, de ezt a munkát már nem tudta befejezni.

A Város- és Faluvédők Szövetsége 2007-ben Podmaniczky díjjal jutalmazta Jánost, aki hosszú évek óta a Budapesti Városvédő Egyesület elnökségi tagjaként is igen sokat dolgozott. Köszönjük János!

Hiányozni fog, de ébren tartjuk emlékét!

Vitkay Katalin



Búcsúzunk – nagyon, nagyon szomorúan...

Az Akadémiai Díj a Magyar Tudományos Akadémia által 1960-ban alapított díj, amelyet az MTA elnöke ad át minden év májusában, az MTA éves közgyűlésén. A kiemelkedő tudományos munkásság elismerését jelentő kitüntetések Lovász László elnök adta át a Magyar Tudományos Akadémia 186. közgyűlésének első napján, a 2015. május 4-ei díszünnepségen – adták közre a hírforrások.

Az idei díjazottak között van **Winkler Gábor**, az MTA doktora, a Széchenyi István Egyetem professor emeritusa, aki az építészettörténet, az urbanisztika, a műemlékvédelem és az építészeti tervezés területén kifejtett sikeres és eredményes szakmai, oktatói és kutatói tevékenységéért, a 19. század építészetének kutatása területén végzett iskolateremtő munkásságáért és nemzetközileg is elismert életművéért kapta a díjat.

Winkler Gábor szíve - az elismerés átvételét követő 15. napon, éppen csak három nappal túlélve a 74. születésnapját - május 19-én reggel 9-kor megállt.

Nagyon nehéz beszélnem, írnom róla. Vannak hivatalos szavak, amik, amelyek ilyenkor előjönnek és vannak érzelmesek, amiket az ember közeli kedves rokonról, barától írhat le, mondhat el... Éppen a napokban jutott az eszembe, hogy ha valaki 70 évet megélt, s utána távozik, tulajdonképpen mennyire természetes – lehetne. De nem az. Ha az öröklét esélye egyenlő a nullával, mégis, miért ne élhetne még éveken, évtizedeken át, akit szeretnek, becsülnék, akitől tanulni lehet, s akit szeretettel követnének még tanítványai?

Tudjuk, hiszen néhány másodperc alatt bárki megnézheti a világhálón, hogy dr. Winkler Gábor 1995-től a Soproni Egyetem építészeti tanszékvezető egyetemi tanára volt, Pápa főépítésze, a Magyar Tudományos Akadémia Építészettörténeti és Elméleti Bizottságának tagja, 2000-től 2006-ig elnöke. 2003-tól a Széchenyi István Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára, 2011-től ugyanott emeritus professzor. A műemlékesek nagy nemzetközi szervezete, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke volt, s 1993 és 2011 között az Europa Nostra (Hága) tanácstagja.

Ez utóbbiról néhány szót. A különböző magyarországi települések civil szervezeteit tömörítő Város- és Faluvédők Szövetségét tagjai sorába vette a páneurópai szervezet, az Europa Nostra – Hungaria Nostra néven. Winkler Gábor az 1986-ban megalakult Szövetség alelnöke volt, s a nemzetközi szervezetben – a felvételünktől kezdve – ő képviselte minket, a magyar szervezetet, az épített örökség védelméért tenni kész magyarokat, tulajdonképpen a városvédők „külsőit” is magára vállalva. Sokszor – más forrás időnként nem lévén – saját költségén is elment a nemzetközi tanácskozásokra, hogy a képviselőtünket elláthassa hatékonyan.

Az Europa Nostra Tanácsának tagjaként, s azután is ő véleményezte a Magyarországról benyújtott pályázatokat, értékelte őket, lobbizott értük. Számos Europa Nostra-díjas – követésre is ösztönző, példa értékű - hazai ügy neki köszönheti a megkapott nemzetközi elismerést. Pontosabban neki köszönhették volna, neki, a Város- és Faluvédők Szövetsége képviselőjében eljáró szerény embernek, ha tudomásukra jutott volna mennyit tett Winkler azért, hogy az elismeréseket éppen egy-egy hazánk-béli pályázat nyerje el. A díjazottak megérdemelték az elismerést, ehhez kétely nem fér. De nagyon sokan versenybe szállnak ezért a díjért évről évre, s nehéz egy-egy ügyet sikerre vinni az erős nemzetközi mezőnyben a (saját országának pályázataira is – érthetően - elfogult tagokból álló) nemzetközi zsűriben. Nem tudhatták a pártfogoltak, mennyit köszönhetnek Winklernek, azt, hogy milyen sikeresen, mennyire jól képviselte ügyüket. Jól megfigyelheti az, aki kezébe veszi „A példa ereje” című (a Budapesti Városvédő Egyesület gondozásában megjelent) könyvecskét, melyben megtekinthetők ezek a díjazott „projektek”. Winkler Gábor végtelenül szerény volt, sohasem hangsúlyozta saját érdemeit, küzdelmeit szerényen mosolyogva látta el... Akárcsak a Város- és Faluvédők Szövetsége magyarországi tevékenységében vállalt jelentős munkáját.

Sokszor és sokat dolgoztunk együtt, barátok voltunk. Néha úgy éreztem, akár lehetnénk testvérek is. Nem tudok róla higgadtan, személyes emlékek nélkül írni.

Mindössze tizenhárom hónap van köztünk, ennyivel születtem utána, de sohasem hittem, hogy előttem megy el. Különösen azután nem, hogy tizenhárom éve – a VFSz Országos Találkozójára, Debrecenbe autózáva az országúton - együtt szenvedtünk balesetet, s (csodák csodája) mind a ketten életben maradtunk. Hát idén, azon az augusztusi napon már nem tudjuk felköszönteni egymást – újjászületésünk évfordulóján...

Rengeteget dolgozott, írt könyveket, tudományos értekezéseket, újságcikkeket, kis- és nagyközönség egyaránt számíthatott rá, s hitele volt Győr városban, ahol lakott, Pápán, ahol főépítésként dolgozott, s Sopronban, ahol az ifjúságot ragadta magával óriási tudása, előadói és kitűnő kapcsolatteremtő képessége. És persze az ország minden településén, ahol – vállalván a sok civil feladatot (régibbi kifejezéssel „társadalmi munkát”) – megjelent, megszólalt. Nem is tudom, hogyan lesz ezután nélküle?

Nem vesztette el a türelmét, s hosszan csatázott a győri Frigyes-laktanya együttesének megőrzéséért, s többször meggyőződhettem arról, milyen jól sikerült annak az öreg háznak a felújítása, ami a soproni belváros legkellemesebb, lehangulatossabb négycsillagos vendégház épülete lett Wollner Szálló néven – Winkler tervei nyomán. De felsorolhatatlan egy ekkora életmű egy nekrológban. És nem is szükséges – úgy gondolom.

Kapott elismerést a civilszervezetektől, vagy azok előterjesztésének eredményeként (mint a Podmaniczky-díj, Hild János-émlékérem, Kós Károly-díj), s állami kitüntetések is (mint az Ybl Miklós díj, a Forster Gyula-díj, s a Széchenyi-díj), s most, az utolsó pillanatban az Akadémia elismerése is megjött.

Talán minden hivatalos elismerésnél többet jelent az a kitüntető figyelem, az a szeretet, ami felé irányult – ha így mondani lehet. Felnéztek rá fiatalok és idősek egyaránt.

Winkler Gábor csendben ment el, ahogy élt. Szerettem és szerettük, becsültük sokan.

Nagyon hiányzol már is, s biztos vagyok abban, sokáig megőrzi mindenki az emlékedet, s nemcsak azt. Nem csak azt, hogy élt köztünk egy kitűnő ember, de azt a tudást is, amit tőled kaptam, kaptunk, s hasznosítjuk majd a továbbiakban is Magyarország épített örökségének védelme, megóvása és helyreállítása érdekében.

Ráday Mihály



Beszámoló a BVE 2014. évi tevékenységeiről

A BVE küldött-közgyűlése 2015. május 19-én tartotta meg az Egyesület 2014. évi pénzügyi és szakmai beszámolóját megvitató és elfogadó küldött-közgyűlést. Alábbiakban a közgyűlés által elfogadott szakmai beszámoló szerkesztett, rövidített változatát adjuk közre.

A Fővárosi Önkormányzattal kötött szerződés alapján és a Fővárosi Levéltárral együttműködve önkénteseink elkészítették 150, a főváros különböző kerületeiben lévő védett épületegyüttesben álló épület dokumentációját.

Önkéntes tagjaink aktívan részt vettek a főváros Városfejlesztési, Közlekedési és Környezetvédelmi, a Tulajdonosi, Gazdasági és Közterület-hasznosítási, valamint a Pénzügyi és Ellenőrző Bizottságának ülésein, valamint a fővárosi és kerületi tervtanácsok munkájában.

2014-ben is megszerveztük az Epreskerti esték pünkösdi, ill. Mária napi eseményeit, a Képzőművészeti Egyetemen és a Terézvárosi Önkormányzattal együttműködve. A tavaszi eseményen *Vádoló múltunk* címmel Balázs Árpád és Baranyi Ferenc kamaraoperáját adták elő koncertszerű előadásban neves művészek és a Monarchia vonósnégyes, ősszel Tasnádi Éva zománccfestő *Örök Kálvária* c. kiállítását mutattuk be.

Az év folyamán egyesületünk elnökségének tagjai számos számos újságcikkben/blogbejegyzésben, illetve nyilvános szakmai fórumokon való felszólalások keretében hozták nyilvánosságra a BVE Városliget-projekttel kapcsolatos álláspontját, a Városliget zöld felületeinek megőrzésével, ill. gyarapításával kapcsolatos szakmai javaslatainkat.

Csoportjaink számos előadást tartottak, pl.: a XIII. kerület hosszú távú városfejlesztési tervéről, Zsolnay épületkerámiák Budapesten, Egyházi épületek a XIII. kerületben, Magyarország legszebb kastélyai, Pesterzsébet építészetének múltja és jövőbeni fejlesztési lehetőségei, A magyar kereszténység ezeréves története, A Suda család településünk érdekében, valamint: számos hely- és várostörténeti sétát és a hozzájuk kapcsolódó előadásokat, koszorúzásokat, megemlékezéseket, emléktábla-avatásokat szerveztek.

2014 novemberében, a Fotóhónap eseménysorozatának keretein belül, a BVE fotós csoportja *Budapest Archiv* címmel kiállítást szervezett az Eötvös 10-ben, mellyel a 150 védett ház dokumentációjának elkészítését célzó projektet mutattuk be a nagyközönség számára, a Promontor-Tétény csoport pedig *Tavaszköszöntő kiállítás „Örökké a tied...”*, ill. *Inter arma caritas – Könyörületesség a fegyverek között* címmel rendezett kiállításokat.

Továbbra is aktív részt vállaltunk a Város- és Faluvédők Szövetsége eseményeinek előkészítésében és lebonyolításában, így pl. a Podmaniczky díjra jelölés az átadás folyamatában, ill. az Országos Találkozó szervezésében, megvalósításában. Ugyancsak aktív részt vállaltunk a Kulturális Örökség Napok, a Múzeumok Éjszakája, a 100 éves házak és a Mobilitási Hét rendezvényeinek megvalósításában.

A BVE Promontor-Tétény csoportja, a Civil Konzultációs Tanács állandó tagjaként, folyamatosan és aktívan részt vett a XXII. kerületi CKT munkájában és rendezvényein.

Megjelentettük a *Budapest templomai - Újbuda XI. kerület*, a *Veli bejtől a ferences mártírokig – Emléktáblák a II. kerületben*, valamint a *Főurak a Monarchia nagykávéházból* c.köteteket, könyvbemutatókat szerveztünk a kötetek népszerűsítésére, ill. megkezdtük a *Budapest templomai - Újpest IV. kerület* c. kötet kiadásának előkészítését.

A BVE pesterzsébeti csoportja, Pesterzsébet várossá nyilvánításának 90., Ybl Miklós születésének 200., valamint Óváry Arthur pesterzsébeti építész születésének 130. évfordulójáról megemlékező 45 perces filmet készített.

Mindezek mellett folytattuk Egyesületünk általános működtetését, kerestük a forrásteremtés lehetőségeit, igyekezetünk eleget tenni a jogszabályok által megkövetelt adminisztratív előírásoknak. Munkánkat az év során számos önkéntes segítette, nekik ez úton is *köszönetet mondunk*.

ÖRÖMHÍR

Örömmel tudatjuk a tagsággal, hogy prof. dr. Szabó József síremléke a Fiumei úti Nemzeti Panteon 48/1 parcellájában a régi főbejárat és a ravatalozó közelében kérésünkre felújításra került, sőt, az eredeti mellszobor másolatát is elhelyezték rajta.

Markovits-Horváthné Papp Inke, Zuglói Városvédő Csoport

KOSZORÚZÁS

Szokásunkhoz híven az idén is koszorúzással egybekötött megemlékezést tartunk a báró Podmaniczky Frigyes szülőházán elhelyezett emléktáblánál (V. ker., Ferenczy István u. 12.). A koszorúzás időpontja: **június 19., 15 óra**. Minden emlékezőt és érdeklődőt szeretettel várunk!



Meghívó

a

Podmaniczky díjasok VI. Országos találkozójára

A **Város-és Faluvédő Alapítvány** idén is megrendezi a Podmaniczky díjasok országos találkozóját.
A találkozó időpontja: **2015.június 20. szombat**

Gyülekezés: **10 - 11 óra** között a terézvárosi Eötvös 10 Közösségi és Kulturális Szintér földszintjén.
Cím: **Budapest VI. kerület, Eötvös utca 10.**

Program:

11 órakor a rendezvény háziasszonya **Roszinszky Bella**, a Terézvárosi Helytörténeti Klub és a helyi városvédő csoport vezetője vetített képes-zenés irodalmi műsorral emlékezik a „**kockás báróról**”, aki Terézvárosnak is adakozó atyja volt.

Közreműködik: **Végh Ferenc** színművész.

A megemlékezés után vendéglátóink megmutatják a megújult ház, - amely előtte sokáig a Budapesti Városvédő Egyesületnek is otthona volt - tereit, az ott folyó tevékenységet és egy szerény vendéglátás közben mód nyílik kötetlen eszmecsere a falvak és városok értékvédelmével, a civil közösségek helyzetével kapcsolatban.

A program rövid helytörténeti sétával és Podmaniczky Frigyes V. ker. Ferenczy István utca 12. szám alatti szülőházának falán elhelyezett emléktábla koszorúzásával fejeződik be.

Szeretettel várjuk a díjazottakat, kísérőiket és azokat is, akiket a program érdekel, és szívesen találkoznak a díjazottakkal.

Üdvözlettel: Vitkay Katalin
alapítványi elnök

Kérem, hogy részvételi szándékát június 11-ig jelezni szíveskedjék!
T:30/366-01-83, levélcím: 1173 Bp. Rétiheja utca 40.
Email: gheimer@t-online.hu

A **Város- és Faluvédők Szövetsége** 2015. július 2-4-ig, Vésztőn rendezi meg **XXXIV. Országos Találkozóját**, melyre minden érdeklődőt szeretettel várnak. A programról és a részvétellel kapcsolatos tudnivalókról a www.hungarianostr.hu weboldalon tájékozódhatnak. A Magyar Építész Kamara tagjai a szakmai programon való részvételért 4,5 kreditpontot kapnak.

Iparművészeti remekművek a Zeneakadémia épületében

Az 1907-ben átadott Zeneakadémia palotája a XX. század eleji magyar képző- és iparművészet számos magas kvalitású alkotásának az otthona.

Az Országos Magyar Királyi Zeneakadémia tervezésére báró Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter kérte fel 1902-ben Korb Flóris (1860-1930) és Giergl Kálmán (1863-1954) építészeket.

Az építészpáros a Zeneakadémiához készített első tervváltozatai a magyar szecesszió stílusjegyeit mutatja. Mind az első, mind a második tervváltozat iparművészet-történeti jelentősége abban áll, hogy az Iparművészeti Múzeum 1896-ban átadott épülete után közintézményen itt használták volna fel újra a homlokzat egészét beborító anyagként a Zsolnay-kerámiát.

Az első terv még az építető Vallás- és Közoktatási Minisztérium azon elképzelését tükrözte, hogy egyetlen épület legyen az otthona a Magyar Országos Zeneakadémiának és a Magyar Országos Színművészeti Akadémiának.

Az építészek tervükben a két intézményt építészetileg azonos hangsúllyal kívánták megjeleníteni. A főhomlokzaton a középrizalítot egy-egy toronyszerű épületrész fogta volna közre, amelyek földszinti részére terveztek egy-egy keskeny, szegmentíves bejáratot az oktatási intézményekbe. A homlokzati elképzelés Lechner Ödön (1845-1914) hatását mutatja, az oromzaton túlnyúló függőleges lizénák, valamint a népművészeti motívumokból kibontott hullámzó oromfal alkalmazásával.

A második terv 1903-ban készült el, miután megszületett a döntés arról, hogy a tervezett épületben csak a Zeneakadémia nyer elhelyezést.

Az építész páros az 1902-ben készített tervet úgy dolgozta át, hogy a főhomlokzat középrizalít részét építészetileg jobban kiemelték azzal, hogy a Zeneakadémia bejáratát csak erre az épületrészre koncentrálták. A terven látható középrizalít az Iparművészeti Múzeum főbejáratának nyitott előcsarnokát idézi.

A későbbiekben tervváltoztatásokra került sor, annak hatására, hogy a miniszter a szecessziós építészeti törekvések térnyerését- különösen Lechner Ödön irányzatát - gátolni igyekezett. Ennek esett áldozatul az épület külső kialakítása, ahol a Zsolnay-kerámia alkalmazását mellőzték. Ily módon ellentét feszül az 1907-re megvalósult épület külső, illetve szecessziós belső kiképzése között. Bár a homlokzat díszítésében Stróbl Alajos, Maróti Géza és Telcs Ede szobrászművészek működtek közre, ezek az alkotások mégsem szervesülnek a homlokzaton, nem olvadnak egységgé.

A belső kialakításra „keleties” ornamentikának szecessziós felfogásban való megvalósítása jellemző. A Zsolnay-kerámia elsősorban a földszintet és az első emeleti előcsarnokot díszíti. A zöld és kék színű mázas csempeburkolatokat eosin (eozin) mázas fríz sor szegélyezi, mely impozáns megjelenésével emeli az előcsarnok fényét. A lépcsőfordulóknál elhelyezett kék színű eosin mázas gömbök mindhárom szinten megtalálhatók, így a lépcsőházat az előtérrel egységgé olvasztják. Ezeknek az elemeknek a szimbolikája tömbféle értelmezésre ad lehetőséget, lehet, hogy az antropomorf, ember-szerű forma volt az alkotók kiindulópontja, de az is lehet, hogy a belső tér egységének hangsúlyozása volt a céljuk.

A XX. század hajnalának legnépszerűbb hetilapja, a Vasárnapi Ujság az épület átadásának évében a következő szavakkal mutatta be a Zeneakadémia földszinti előterét és hangversenytermét: *”Nyugodt, komoly, méltóságos oszlopcsarnokban vagyunk. Zöld majolika kockalapokkal s fehér erekkel futtatott sötétszürke műmárvány takarókkal vannak borítva a díszes előcsarnok oszlopai és falmezői. Az egyenes vonalú oszlopok csillogó lapjairól gyöngéden, lágyan simuló tört fénysugarak áradnak a szökőkút keretét alkotó mozaik falakra és frízekre. A promenoir jobb- és baloldali részében van a szokatlanul nagyméretű ruhatár, melynek a folyosóba kapcsolt mindkét határvonalán színes üvegmezőkre tagolt ajtók tompítják az arányok nagyságát. A promenoir központjából s a körbe futó folyosókról összesen nyolcz kényelmes bejáró vezet abba a terembe, melyre szinte vértanúi türelemmel évtizedeken át vártak a zene iránt érdeklődők. Ez a nagy hangversenyterem. Díszítése pazar, terjedelme nem az iskolák szokásos méreteihez van szabva. Két emelet magasságban a különböző stílusok szerencsésen modernizált elegyedésében gyönyörködik a belépő. A terem hatalmas nézőterével szemben a palermói Capella Palatina egyszerű és nemesen idealizált művészetére emlékeztető keretben Magyarország első hangverseny-organája ötlík a szemünkbe.”¹*

Az előcsarnok és a lépcsőházak tereinek kialakításában döntő szerepe volt Róth Miksa (1865-1844) munkásságának, aki mind festett ólom és maratott üveg, mind mozaik munkáival jelentősen hozzájárult a Zeneakadémiában található művészeti értékek gazdagításához.

A Zsolnay-kerámia burkolatok és a Róth Miksa ólmozott üvegek restaurálását 2013-ban a Consall Team Kft. és a Dream World 96 Kft. munkatársai végezték Czifrák László szilikát restaurátor vezetésével.

A Róth Miksa ólmozott üvegek restaurálása során alapvető feladat volt, hogy minden ablak lekerüljön még az épület helyreállítási munkálatainak megkezdése előtt az ablaktokokból. Ennek két fontos oka volt: egyrészt, hogy szakszerű és részletes állapotfelmérést lehessen róluk készíteni, másrészt, hogy az épület helyreállításának ideje alatt biztonságba lehessen tárolni a páratlan szépségű üvegeket. Az ólmozott üvegek ezután az épületen belül kialakított helyszíni restaurátor műhelyben kerültek kibontásra az ablakszárnyakból, hogy a faszervezetek helyreállítása is biztonságosan elvégezhető lehessen. A közel 350 ablakszárny szakszerű kibontása és visszaépítése önmagában is komoly feladatot jelentett, és a tényleges restaurálási munkálatok 10 hónapot vettek igénybe. A 330 nm kerámiaburkolat restaurálása során a legfontosabb cél az volt, hogy minden sérült darab az eredeti esztétikai megjelenésének megfelelően kerüljön helyreállításra.

A sérült felületek retusálása az eredeti színhatások elérése érdekében un. retuspisztolyok segítségével készültek, melyek felületi védelmét és eredeti mázjellegű fényhatását egy speciális lakkbevonat biztosítja.

Róth Miksa mozaik munkája, amely egy kúthoz kapcsolódik a földszinti előcsarnok középső részén, a két nézőtéri bejárat közötti homorúan ívelt főfalán található.

A két oldalról geometrikus, felül ívesebb mintájú bordúrral szegezett, ornamentális elemekkel ellátott, aranyháttér előtt jelenik meg két-két zenélő egészalakos allegorikus nőalak. Bár testtartásuk szinte azonos, de arcuk, hajviseletük és kéztartásuk, valamint ruházatuk egymástól eltérő. E részletek előadásmódja eltérő, ami a mozaikos szakemberek szerint magas fokú művészi igényességről tanúskodik.

A két-két nőalak a Zeneakadémia fekete márvány, aranyozott feliratú építési-tábláját fogják közre. A tábla fölött mozaikból kirakva a Magyar Királyság teljes államcímre látható.

A nőalakok és a kompozíció szélén található geometrikus ornamentikát tartalmazó mozaikfelületek között álló téglalap elrendezésben szinte díszítés nélkül aranyfelületek figyelhetők meg. A mozaik együttes felső sarkaiban egy-egy maszk látható. A mozaik alatt tardosi vörös mészkőből faragott díszkút került kialakításra.

A Zeneakadémiának ebben az évben zajló teljes körű felújítása során a mozaikok restaurálását dr. habil. Balázs Miklós DLA mozaikművész és Kürtösi Brigitta Mária festő-restaurátor művész jegyzi. A vízköpő fejet Kürtösi Brigitta, a kút kőelemeit Kovács Attila kőszobrász-restaurátor állította helyre.

Millisits Máté
művelődéstörténész, művészettörténész

Jegyzetek:

1 Csudáky Bertalan: Az Országos Magyar Kir Zeneakadémia új épülete.:In: Vasárnapi Ujság 1907. 54. évfolyam 19. szám május 12. 2. old.

Jeles évfordulók

100 éves házak 2015-ben

Idén is megrendezték április 17-18-án a 100 éves házak bejárását az OSA Archivum és a Kortárs Építészeti Központ szervezésében. Mintegy 60 házba tekinthettünk be, persze volt köztük, ahol már az utóbbi 5 évben is ott lehettünk. Idén két épületet látogattam meg, valamint a budai II. kerületi sétán is részt vettem.

A **Nyugdíjbiztosítási Székház** (VIII. Fiumei u. 19.) sokadmagunkkal jártuk be, Nagy Sándor, az Intézet dolgozója vezetésével. Az állami társadalombiztosítás hazánkban 1892-ben kezdődött. Az épület tervezésére 1910-ben pályázatot írtak ki, melyet **Komor Marcell** (1868-1944) és **Jakab Dezső** (1864-1932) **építészpáros** nyert meg. (Ők együtt igen szép szecessziós épületeket emeltek: Kolozsváron a Kultúrpalotát, és Szabadkán a Városházát, valamint Pesten is a Palace Hotelt és még sorolhatnám.) Ezt az épületet 1913. december 8-án adták át.



szárnyat (4 és 5-felhőkarcolók mintájára toronnyal kötötték össze. közintézményei közül ez építkezésnél keszon-bauxitbetonos



nem tudván, hogy a szilárdsága nem lesz hosszú életű. 1969-ben a torony nyolc emeletét vissza kellett bontani. A torony sarkokon álló 8 m-es haraszi mészkőből faragott szobrokat is eltávolították. A ház külső

homlokzatainak domborműveit a kor jeles mesterei készítették. A 25 jelenet mind más témát örökített meg (ilyenek pl.: a bányaszerencsétlenség, az ácsmesterség, a kazánrobbanás, a malomipar, a bőrgyártás, a kohászati baleset, az áramütés, a segélynyújtás. A mesterek: Markup Béla, Csiszér János, Orbán Antal, Húvös László és mások. A Fiumei bejárati kapuk felett Lányi Dezső és Petri Lajos szobrait láthatjuk. Az épületen belüli színes üvegablakok Gábor Móric és Marton Ferenc remekművei. A fől szinten megcsodálhatjuk Szentgyörgyi István carrarai márványból faragott, édesanyját és két gyermekét ábrázoló Egészség kútját. Sajnos víz nem folyik belőle. A földszinti csarnok lezárása különleges üveg és vasbeton tető igen szép együttese.



A székház 1993 óta a főváros védettsége alatt áll. Teljes felújítására 2000-2004 között került sor, amit (a Kreatív 2000 Kft mtsai) Kun Zoltán és Nyiri Péter építészek és Görgényi Judit belsőépítész tervei szerint a BAUCONT Rt nagy körültekintéssel és sikeresen vitelezt ki. Az Országos Társadalombiztosítási Intézet (1928-tól OTI) egykori épülete ma is jól ellátja

feladatát és feltétlen érdemes arra, hogy kívül-belül körbejárjuk. A másik épület a volt **József Telefonközpont** (Horváth Mihály tér 17-19, egykor Mária Terézia tér), amit **ifj. Ray Rezső** (1876-1938) **tervezte**. Már ő is korábban bizonyított, a Royal Szálló, a Belvárosi Telefonközpont, a Margit sziget víztornya (mindkettő szerkezetét Zielinszky Szilárdal), a Bajza utcai Elemi iskola, a Gerbeaud csokoládégyár tervezésével. Az 1910-16 között felépült középület premodern ház, sok szecessziós elemmel. Állami vasbeton építkezés volt. Szerkezetét ötletesség és az új anyagok tették különlegessé. Homlokzatán kő domborműveket látunk: a távbeszélés allegóriáját, a magyar címet Damkó József szobrásától. Az egyik

bejárat oldalfalán **Puskás Tivadar** (1844-1893) és **Ferenc** (1848-1884) **bronz emléktábláját** is elhelyezték



(Szódy Szilárd munkája). Jelenleg zárva, az új tulajdonos egyiptomi. Ezt megelőzően a CIB bank és a MOL birtokolta. A főlépcsőháza igen impozáns, még őrzi régi dicsőségét. Néhol régi mázas csempéket, és színes ablakokat találunk. Az ajtók talán eredetiek, a folyosókon lévő kerek üvegmintás betéteket sok helyen belülről fehérre lefestették. A melléklépcsők, a főkapu is remek díszműkovács munkák. A tetőterazon a telefontal kapcsolatos art deco stílusú elemeket is láthatunk. Részbeni beépítése 1985-ben történt. A világítás és más közüzem már 2009-től le van kapcsolva. A szobák födémjét is több helyen átfúrták, a mennyezetben is vizsgálatokat végeznek. A jövő útja modern szálloda kialakítása. A „Miénk a ház” szervezésében, Maczó Balázs vezetésével sikerült az egykor unikumnak számított csodaszép épületet bejárnunk. Sajnos a legtöbb fővárosi századfordulós épületünk külföldiek kezelésébe kerül, és előfordulhat, hogy már csoportjaink nem tudják látogatni, valamint az átalakítások is rontanak a helyzetükön. Megjegyzem még, hogy 1852-től a telken Zakár János háza állt, melyet Zofahl Lőrinc a kor elismert mestere épített.

Egy kis telefontörténet: A budapesti telefonközpontok kiépítése 1879-ben kezdődött. Puskás Ferenc ekkor mutatta be a telefont. Az **első központ 1881-ben létesült** a Fürdő utcában (ma József Attila u. 10.), **ez volt a világon a negyedik.**



Nemsokára az Egger és tsa cég elkezdte a telefonkészülékek gyártását. 1880-ban Pesten még csak 50 előfizető volt. 1928-tól gyorsan nőtt az előfizetők száma és át kellett térni az automata központra.

A telefonvezetékek eleinte felszíni tartókon, szorosan egymás mellett porcelánzigetelőkön voltak kifizítve. Később, hogy ne rontsák a városképet, a talajba helyezték a



kábeleket. Az elsők a Lipót és a József Központok voltak. A vonalas telefonszámok 1989-ben változtak hétjegyűre. 1990-ben a Postából kiváltak és létrehozták a Magyar Távközlési Vállalatot. **Puskás Tivadar találmánya** a vezetékes rádió elődje a **telefonhírmondó Pesten 1893. febr. 15-én szólalt meg, és a Magyar u. 6-volt a központja.** A 19. sz. végén már 6 ezer előfizetőjük volt, és 750 km saját hálózattal rendelkeztek. A rádió elterjedésével 1925-ben üzemét beszüntették. Puskás Tivadar technikus a bécsi Theresianumban tanult. Később az USA-ban Edison munkatársa és ügyeinek európai intézője volt. 1878-ban Bostonban, 1879-ben Párizsban létesített telefonközpontot.

A II. kerületi **budai sétát** Vass Krisztina vezette. A kerület történetének ismertetése után a **Margit krt. 64/b.** számú épületben kezdtük, ahol az udvarban hangulatos kiállítás és piknik várta a látogatókat. A tervezője Nagy Virgil (1859-1921) építész, egyetemi tanár. (Ő tervezte a Szabadság híd és az Erzsébet híd architektúráját.) 1911-12-ben készült el. Fontos volt, hogy ne legyen udvari lakás (csak a mellékhelyiségek kerültek oda), amit francia udvarral oldottak meg. A kapuk felett alakos reliefek voltak. A háborúban a külső dekoratív díszek elpusztultak. A házban lakott Bárdos Lajos (1899-1986) karnagy, zeneszerző, zenetudós, Kodály Zoltán tanítványa. Váli Dezső festőművész műtermét is itt találjuk.

Rómer Flóris u. 34.(egykor Zárda u.) és a Zivatar u. sarkán álló épületet Benes Imre (1875-?) és Kaszab



Miklós (1882-?) építészek tervezték 1911-ben. Az építőmesterek Grimm Mór és Steiner Leó voltak. Kaszab festőként is elismert, Párizsban, Londonban és Münchenben is dolgozott. 1933-ban a házra 10 új erkélyt is építettek, a kivitelezést Dobrovits Ferenc végezte. A ház megrendelője Kállai Ignác és családja. Két belső udvarral, szép lépcsőházi és folyosói korláttal rendelkezik. Jól rendben tartott ház. A szomszéd 28. sz. épületben lakott Márai Sándor írónk (1900 Kassa-1989 San Diego) az emléktábla szerint 1941-ben.

Rómer Flóris (1815-1889), a **200 éve született** Benedek rendi szerzetes, bölcsészdoktor, régész, egyetemi tanár, az Archeológiai Közlemények szerzője, a Művészettörténeti Társulat alapítója.

Róla nevezték el a felfelé meredeken kapaszkodó utcát.

A Szemlőhegyi u. 16. és a Berkenye u. sarka. (A hegyen a filoxéra pusztítása előtt szőlőskertek és dűlőutak voltak. A villát Dr. Bánlaky Adorján a Statisztikai Hivatal egykori igazgatója építtette családjának 1911-ben. A tervezője Száray István építész, a kivitelező Sorg Antal (1869-1948). (Sorg nürnbergi iparos családból származott, és korának sokat foglalkoztatott építőmestere.



„Kétkezi mágnásnak” is nevezték. Cégük felvásárolta a fél Kőbányát. (Két fia is építész lett, Antal (1895-1978), Jenő (1899-1997) megjárta Dél-Amerikát, 1926-os hazatérésük után Leányfalun építtették fel a koloniál stílusú hatalmas villájukat a teraszos domboldalon 1939-ben.) A Bánlaky villa kerítés tervét 1938-ban Sándy Gyula (1868-1953) szignálta. (Az ő munkája a Postapalota is a Krisztina körúton, szintén bezárva.)

Az Áldás utcai Elemi iskolát Zrumeczky Dezső (1883-1917) tervezte 1911-ben. Ő a Műegyetemen végzett és



Kós Károly szűkebb baráti köréhez tartozott. 1910-ben önálló irodát nyitott. Részt vett a Wekerle telep építésében is. Sajnos az I. világháború idején a Kárpátokban, ahol mérnökként utakat épített, megfázott, megbetegedett, korán meghalt. A Fiumei úti temetőben Györgyi Dénes búcsúztatta a kiváló fiatal mérnököt. Az iskolán az erdélyi népies megoldások, Kós Károly (1883-1977) hatása érződik. Itt dolgozott iskolaorvosként Németh László (1901-1975) író is. Meg kell említenem **Bárczy István politikust és jogászt (1866-1943)**, aki polgármester volt 1904-18-ig. Munkássága alatt számos lakás, iskola, közmű (gáz-, víz, villamos energia) megépítését szorgalmazta.

Köszönet illeti Maczó Balázst, Nagy Sándort és Vass Krisztinát a lelkes vezetésért és a szakszerű információkért.

dr. Horváth Péterné

A Budapesti Városvédő Egyesület csoportjainak találkozói, programjai

A közelgő nyári szünet miatt javasoljuk, hogy mielőtt elindul, a csoportvezetőknél tájékozódjon arról, hogy az adott héten tartanak -e összejevetelt! (A csoportvezetőkhez elérhetőséget külön kérésre tudunk adni.)

XII. kerületi csoport

A XII, kerületi csoport minden hónap utolsó szerdáján 16 órától tartja összejeveteleit a Hegyvidék Galériában (XII., Városmajor u.16.). Csoportvezető: Beöthy Mária.

A XIII. kerületi csoport programjai

Angyalföldi csoportunk csak 2015. június 16-án tart összejevetelt, mert július és augusztus hónapban az összejeveteleknek helyet adó Angyalföldért Egyesület termei zárva lesznek a nyári szünet miatt.

2015. június 16. 10 óra : "Aktuális közterület-fejlesztések a XIII. kerületben" című előadás. Előadó: Gábor Péter tájépítész. Az előadás helye: Budapest, XIII. Váci út 50. Bejárat az utcáról a CIVILEK HÁZA feliratú ajtónál. Kapcsolattartó: Seressné Döllner Márta.

A Pesterzsébeti Városvédő Csoport programjai

A pesterzsébeti városvédő csoport június – augusztus hónapokban nyári szünetet tart.

A Sorosári Grassalkovich Kör összejevetelének időpontjai

2015. június 11. és 25.

2015. július 9. és 30.

Az időpont minden esetben 17 óra. Helyszín a Közösségi Ház (1238 Budapest, Grassalkovich út 154.).

Promontor-Tétény munkacsoport

A Promontor – Tétény munkacsoport június – augusztus hónapban nyári szünetet tart.

Fotós csoport

A fotós csoport minden hónap harmadik keddjén tartja összejeveteleit a BVE irodájában (XII., Szoboszlai utca 2-4.)

A Csendvédelmi és Városgondozási Bizottság soron következő ülései

Minden hónap 3. szerdáján, du. 4 órakor a VFSz Szoboszlai u. 2-4 alatti helyiségében tartja összejeveteleit.

A programváltozás jogát partnereink és egyesületünk is fenntartja!